

jól dolgozott ki. De mutatja ez a munka is, hogy mennyire szükséges volna a magyar nevelésügy történelmének forrásait okmányszerűleg és rendszeresen közzétenni, hogy azoknak, akik a magyar nevelésügy történelmének egyes részleteit kívánják feldolgozni, elég anyag álljon rendelkezésükre, mert a közvetlen anyaggyűjtés sokszor teljesen lehetetlen.

Dr. Barcsa János.

*

Liber Sexti. Latin nyelvkönyv a gimnázium I. és II. osztálya számára.

Szerkesztették dr. Fodor Gyula és dr. Székely István. A képeket rajzolta Horn A. Budapest, kiadja a Szent-István-Társulat. 1909.

Alsóbbfokú latin nyelvtanításunknak az a reformja, mely a gyakorló főgimnázium kezdeményezésére angol mintára megindult s melyet a közoktatásügyi kormány hathatós támogatása is kísért, a latin tanárok körében a lefolyt két és fél év alatt élénk visszhangra talált. Ennek erős bizonyossága az a nálunk didaktikai kérdést szinte páratlanul követő érdeklődés, mely az utóbbi évek értesítőinek és a szakfolyóiratoknak kisebb-nagyobb cikkeiben megnyilatkozik. Ha a reformmozgalomnak más értéke nem is volna, mint az, hogy igen sok tanárt methodikai megfontolásokra készítetett s a módszer jelentőségét tudatosabbá tette, már ez is nagyon fontos eredménynek mondható. De mi is voltaképp az egész reformnak lényege?

A latin tanítás *tartalmi* szempontjának előtérbe állítása. A régebbi alsófokú latin olvasmányok jobbára nyelvtani példatárak voltak, melyeknek olvasását vajmi kevés *tárgyi* érdeklődés kísérte. Az «új» iránynak fő értéke az utóbbi közvetlen és eleven felkeltése. Ha tehát egy ilyen irányban kidolgozott nyelvkönyvet meg akarunk ítélni, a bírálóknak az lehet a főszempontja, vajjon mennyiben érvényesül a könyvben a tartalmi érdekkeltés művészete. A *Liber Sexti* tárgyi motívumait a *First Latin Book*-ból kölcsönözte s szerencsés tapintattal annak tartalmi erényeit még csak növelte. Az angol könyv *Sextusa* itt még kedvesebbé, közvetlenebbé, a kis diák érzés- és gondolatvilágához közelebb állóvá válik; a Sextus életébe szőtt epizódok még elevenebbek és vonzóbbak, egyszersmind egységesebben csoportosulnak a római fiú alakja köré. A mi kis diákjainknak az ókori iskolatárs élete folyása folytonos eleven összehasonlításra ad alkalmat: milyen volt a római gyerek s milyen a mai, milyen annak a környezete s milyen a modern fiú milieuje? Az olvasmányok ilyen, az antik családi, iskolai, s társadalmi élet változatos mozzanatait egységesen magában foglaló tartalma a tanulónak nagy készséget kölcsönöz a munkára. Sextus pajtásai a mi kis diákunk előtt mind a két iskolai évében ugyanazok; ezekkel találkozik első osztályos korában az is-

kolában, ezekkel játszik, rándul ki, nézi végig a vihart s ezekkel levelez, szüretel, hajózik, táboroz mint másodikos gimnázista is. A közbeszótt s ügyesen keretelt párbeszédék és levelek a latint közvetlen s élő használatban tüntetik fel előtte. Jó gondolat volt a szerzőktől, hogy Sextust Pannoniában táboroztatják; így a gyerekek hősiesség gondolkodásának kielégítése mellett a hazai szempont is érvényesült. — Egyik legkitűnőbb, s a gyakorlatban kiemelkedően bevált olvasmány a *Studia grammatica*; ha néhány tanulót Sextus társainak (Gaius, Aulus, Decius, Quintus, Lucius) kinevezünk, ez a párbeszéd egy egészséges koncentrációnak lehet a forrása. A *Casus tristis* antialkoholista tartalmával a néhány év előtt megjelent miniszteri rendeletnek a magyar olvasmányokra vonatkozó intencióját szolgálja. — Ha a Liber Sexti képei (számra 40), nem is oly fényesek, mint az angol könyvéi, céljukat részint nagyobb számuknál, részint régiségteni szempontból helyesen megrajzolt voltuknál fogva kielégítően elérik; a szöveg egy részletüknek sem mond ellent.

Nemcsak az olvasmányok tartalma igazán római, hanem nyelvükön is észre lehet venni a szerzőknek klasszicitásra való törekvését. A szövegbe ügyesen, erőltetés nélkül beszótt közmondások és a klasszikus írókból vett reminiscenciák nem kis mértékben emelik a könyv becsét.

Azt hisszük, hogy nem talál általános elismerésre a szerzők azon eljárása, hogy angol mintára voltaképp két nyelvtant adnak (Nyelvtani magyarázatok és rövid nyelvtan). Így a nyelvtani ismeretek nagyon szétszórtakká, a kis gyermeknek esetleg nehezen feltalálhatókká válnak; nem érti, miért kell ugyanazt a nyelvi tényt két helyen is keresnie; a sok utalás megzavarja őt. A nyelvtani magyarázatok egyébként rövidék és talpraesettek. Az első osztályban legtöbb munkát a 3. declinációjú szavak neve szokott adni; a nemnek főrendszer szerint való megállapítása érvényesült a Liber Sextiben, de — nagyon helyesen — csak azon kivételes szavakat találjuk meg benne, melyek gyakrabban fordulnak elő. A versek szerint való nem-tanulásnak is az volt a fő baja, hogy a versek sok fölösleges, nagy ritkán előforduló szót cipeltek magukkal s ezek tömege zavarta a nemi szabályok világos átértését.

A rövidegre való törekvés azonban túlságos a Rövid nyelvtanban. Didaktikai szempontból nem helyeselhető, hogy a kis gyerek mindig csak a ragokat látja a táblázatokon, de sehol sem talál végigragozott példákat. Az újítás irányzata épen az volt, hogy véget vessünk a hipergrammatizálásnak; féltő, hogy a Rövid nyelvtan nagyon is elvont, jelény-jellege a tanárt ismét sok nyelvtanoskodásba hajtja. A kis tanulók analógia-érzékét a teljes példák sokkal jobban szolgál-

nák. Így különösen érezhető e hiány a jelzős főnév és az igeragozás tanításánál. Nem hisszük, hogy az absztrakcióra éppen nem hajló kis diák tisztán ragsémákból, látható konkrét példák híján, egykönnyen megtanulja a magyarhoz képest nagyon bonyolult latin igeragozást. Igaz ugyan, hogy a Rövid nyelvtan csak az összefoglalást célozza, de a gyakorlatban nem nélkülözhetők bizonyos állandó végigragozott mintaigék sem, melyekre mindig hivatkozhatunk. Ezek a könyvet csak néhány lappal tennék terjedelmesebbé. — Csak egy kisebb pontatlanság található a Ny-ban. A 3. declinációhoz tartozó melléknév elseje: celer, celeris, celere (168 l.). Néhány hasonló melléknév felsorolása után azt olvassuk, hogy ezeknek többes genitivusa *-ium*-mal van, holott celer-é *celerum*.

Midőn a *First Latin Book* magyar átdolgozása, mint kísérleti tankönyv megjelent, azt írták összeállítói, hogy akkor lesz igazi sikere, ha hivatott tankönyvszerzőinket hasonló szellemű és talán még ügyesebb nyelvkönyvnek készítésére serkentené. A *Liber Sexti* szerzői ilyen hivatott tankönyvíróknak bizonyultak.

Kornis Gyula.

*

Elemi iskolai nevelés gyakorlati szempontból. Népiskolai tanítók és tanítójelöltek számára. Irta *Várady Lajos* nádudvari tanító. Debrecen, 1910. Hegedüs és Sándor bizománya. 100 l. Ára 2:50 kor.

A fejlődő s napjainkban úgyszólván alapjaiban változó társadalmi viszonyok új feladatot rónak a tanítóra és az iskolára egyaránt. Az a tanító, ki az életre akar nevelni, az az iskola, mely gyakorlati tudást kíván nyújtani, a társadalmi viszonyok változása előtt nem hunyhat szemet, nemcsak, hanem egyenesen kötelessége a fejlődéshez, a változáshoz alkalmazni tantervét, tanítási eljárását, egész nevelési rendszerét, mert különben hivatását, rendeltetését be nem töltheti. Ezt tudni kell minden nevelőnek, minden tanítással foglalkozó embernek. Tudnia és aszerint cselekednie. Mert ha az iskola nem is követi, mert talán nem is követheti a tanítás anyagának, körének megváltoztatása tekintetében oly gyors léptekkel a társadalom kebelében felmerült újabb követelményeket, az pótolható a tanító, tanár munkája által, ki az iskola régebbi eredetű rendszere mellett is megkezdheti reformmunkáját, azt, melyet megkíván az iskolát övező társadalmi viszonyok új alakulata: a való élet.

Mikor e könyvet kezünkbe vettük s láttuk címlapján, hogy az iskolai nevelés kérdésével «gyakorlati szempontból» kíván foglalkozni, nem gondoltunk másra, mint arra, hogy e könyv a fentebb említett elveknek hódolva a XX-ik századba lépett társadalom által kívánt s egy újabb ideológiának hódoló nevelési eljárással kívánja